

«BREXIT» ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: РИЗИКИ ТА ПРОБЛЕМИ

Стаття присвячена природі британської політики в Європі з середини 20-го століття до наших днів. У статті описуються особливості політики Сполученого Королівства в Європейському Союзі через політику п'яти прем'єр-міністрів Великобританії: У. Черчилля, М. Тетчер, Т. Блер, Д. Кемерон і Т.Мей. Автори надають визначення терміна «Brexit» і охарактеризовують конкретні причини виходу Великобританії зі складу ЄС. Наводяться приклади різних точок зору з різних виступів і заяв британських і європейських політиків про наслідки Brexit. Визначаються основні ідеї «плану Brexit» прем'єр-міністра Т. Мей і надаються визначення «нової європейської політики Великобританії». Можливі наслідки, загрози і прибутку процесу Brexit, описуються як для політичних утворень в різних сферах суспільного життя – політичній, економічній і соціальних.

Ключові слова: Великобританія; Brexit; Європейський союз; політика Великобританії в ЄС; нової європейської політики Великобританії.

Політична наука, як і будь-яка наука за своїм змістом, спирається у своїх дослідженнях та висновках на закони та закономірності. Закони та закономірності, у свою чергу, формуються внаслідок детального аналізу різними вченими величезної кількості політичних процесів протягом великого проміжку часу, знаходження дослідниками певних однакових рис процесів. Тобто за своєю сутністю система наукового дослідження доволі проста – ми знаходимо та підтверджуємо закономірності виникнення та існування тих чи інших явищ, а потім перетворюємо це на загальноживане правило для всіх подібних випадків у людській історії. Але нерідко трапляється явища, коли закономірності, що працювали в інших випадках, тут втрачають своє значення. Тоді дослідники політичних процесів починають наввипередки один з одним говорити про те, що це явище (процес, випадок, тощо) є феноменом, є непередбачуваним, дискусійним за своєю суттю. У такому разі експерти, дослідники забувають про те, що кожне явище має свої причини і приводить до певних наслідків.

Саме таким явищем став «Brexit» – суспільно-політичний процес виходу Великобританії з Європейського Союзу. Усі міжнародні ЗМІ (у тому ж числі й українські) переповнялися статтями і різноманітними експертними заявами про те, на скільки вихід Великої Британії з Європейського Союзу є передбачуваним та законним явищем. Серед наукової спільноти актуалізується дискусія щодо наслідків «Brexit» як для подальшого функціонування Європейського Союзу, так і для окреслення зовнішньої політики Об'єднаного Королівства.

Враховуючи актуальність цієї проблематики, слід зазначити, що в політологічній літературі досить мало досліджень, які б всесторонньо розкривали причинно-наслідкові зв'язки «Brexit» та розкривали винятковість чи навпаки – закономірність даного процесу. Останні вітчизняні дослідження в сфері геополітичних стратегій Великої Британії та Європейського Союзу орієнтовані на вивчення окремих питань, зокрема Г. Сталовєрова вивчає дискусію в ЄС щодо членства Британії в Союзі; І. Співак розглядає базові причини прийняття рішення Великобританією щодо виходу з ЄС та найбільш суттєві наслідки на світову економіку загалом та фінансові й товарні ринки зокрема; І. Яковюк вивчає причини та наслідки британського референдуму щодо припинення членства в ЄС; визначення поняття «Brexit» та наслідки даного явища для України аналізує Є. Попко; В. Галан досліджує особливості інтеграційних процесів між Шотландією та ЄС, а також вплив «Brexit».

Сучасна політична лексика досить швидко збагачується неологізмами. Так в науковий обіг входить новий термін «Brexit», що став використовуватися для позначення виходу Великобританії із Європейського Союзу, після проведення референдуму. Виникає даний термін шляхом сполучення двох слів «Britain» (Британія) та Exit (вихід) за аналогом прагнення Греції вийти з Євросоюзу – «Grexit».

Розглядаючи британську політику в Європі у повоєнні часи, слід надати певне визначення самого поняття «британська політика». Досить вдалим і точним є формулювання, зроблене В. Крушинським, який визначав європейську політику Великої Британії,

як «специфічний комплекс внутрішньополітичних і зовнішньополітичних принципів, норм і стратегій, реалізованих в умовах динамічного європейського інтеграційного середовища» [14, с. 3]. Ці принципи, норми і стратегії, їхні основні засади почали формуватися якраз у перші післявоєнні роки і завдячувати цьому потрібно найвидатнішій постаті Британії у ХХ ст. – У. Черчілю.

З Другої світової Великобританія вийшла послаблена економічно та посилена духовно і культурно. Війна змусила британців згуртуватися задля захисту своєї Вітчизни. Саме події цієї війни мали найбільший вплив на формування британської політичної свідомості повоевних часів і сьогодення. Широко розповсюдженою є думка, що свої «найтемніші часи» (це вислів з відомого виступу У. Черчіля, який так назвав період між капітуляцією Франції у 1940 р. і нападом Німеччини на Радянський Союз у 1941 р.) Британія зустріла одна. Ця думка на сьогоднішній час є основоположною у формуванні принципів британського менталітету, керуючись якими вони створюють образ своєї держави як єдиного захисника їх прав та інтересів на міжнародній арені [1].

В перше десятиріччя після війни Західна Європа чекала на політичну інтеграцію разом з розпочатою економічною. Причинами необхідності політичної інтеграції були прискорення конфронтації США з СРСР, гонка озброєнь та радянська Східної Європи. Однак, після створення Північно-Атлантичного союзу, заснування ще однієї подібної організації на теренах Європи Британія вважала недоцільним, тому проекти Європейського Оборонного Союзу так і не були реалізовані. Внаслідок цього, прийнята була лише друга частина цього проекту – у 1957 р. був підписаний Римський договір про створення Європейської Економічної Спільноти (далі – ЄЕС). Британські політичні кола, побоюючись втрати економічного суверенітету та преференцій щодо торгівлі з країнами Британської Співдружності націй, відмовились від участі в ЄЕС [4].

Початок розпаду колоніальної імперії, що негативно вплинув на стан британської економіки, відбувався одночасно з стрімким зростом економік країн ЄЕС. Збіг цих двох чинників спричинив процес подачі Британією заявки на членство в Спільноті. Однак, перші дві заяви були відхилені президентом Франції Ш. де Голлем [1]. Свою позицію президент Франції пояснював тим, що ряд аспектів британської економіки, особливо підхід до роботи у сфері сільського господарства, робив Британію несумісною з Європою. Тільки після полишення Ш. де Голлем посади президента, Сполучене Королівство змогло стати членом ЄЕС. Ця подія відбулася 1 січня 1973 року [5].

Вступ Великобританії до ЄЕС супроводжувався численними дискусіями у її політичному середовищі – 7 з 30 міністрів новообраного у 1974 р. британського уряду висловлювались проти входження у Економічну Спільноту. Ці настрої спричинили проведення 5 червня 1975 р. референдуму щодо членства у ЄЕС, на якому 2/3 голосів були віддані пункту «ЗА» [26, с. 279–289]. Результати цього голосування показують, що на момент проведення референдуму, більшість

британців ставилися оптимістично до стосунків з ЄЕС, однак і тоді вже існували «євроскептики» – люди, які ставилися до ідей тісної співпраці Британії та Європи з недовірою.

У 1979 році на пост прем'єр-міністра призначається М. Тетчер, член Консервативної партії Великобританії. Головна мета її прем'єрства – поборення глибокої економічної кризи в державі, яка продовжувалась, незважаючи на вступ до ЄЕС. Співпрацюючи зі своїми європейськими колегами, Тетчер віддавала перевагу вирішенню внутрішніх проблем Британії. У 1984 році, на зустрічі у французькому місті Фонтенбло М. Тетчер порушила проблему невеликої допомоги Сполученому Королівству з боку ЄЕС, в обмін на щорічні внески. На той час, пріоритети у сфері спільної європейської політики щодо сільського господарства та розподілу фінансування традиційно надавалися французьким землеробам та виробникам. Керуючись підтримкою з боку невдоволених британських фермерів, М. Тетчер прийняла рішення про повернення до скарбниці Сполученого Королівства 66 % щорічних внесків [5]. Наступним кроком «залізної леді» стала відмова від підписання Європейської соціальної хартії (1989 р.), мотивуючи це рішення тим, що Британія самостійно і на загальних основах буде визначати права і обов'язки свого населення. Це означає, що Сполучене Королівство відстоювало свою самостійність у всіх аспектах політичного, економічного та правового життя.

У 1985 році президентом Європейської комісії став французький економіст Ж. Делор. Він став ініціатором подальшого розвитку і розширення європейської інтеграції: становлення спільного ринку та єдиної валюти. Цей процес продовжувався усі 1980 р. і став передумовою для створення Європейського Союзу (далі ЄС) [1].

Ліберальна політика, яку проводила прем'єр-міністр М. Тетчер у 1980-х роках в цілому підтримувала ідеї спільного вільного ринку без кордонів та перешкод усередині ЄЕС, але вже на кінці 1980-х – початку 1990-х років починається підвищуватися невдоволення британського населення підписаним «Єдиним європейським актом», що якраз закладав основи створення Єдиного ринку.

Активна діяльність Ж. Делора, який займав посаду президента Єврокомісії 10 років, призвела до підписання Маастрихтського договору 1992 року, що створив сучасний Європейський Союз. Цей договір передавав Брюсселю значну частину політичних повноважень з «місць» у сферах зовнішньої політики, безпеки, правосуддя та внутрішньої політики. Підписання цього договору викликало невдоволення у євроскептиків, а кожен наступний крок Брюсселя по втручання у основи роботи британського парламенту призводив до збільшення невдоволених.

Після певних невдач консерваторів та деякого розколу їх партії на «євроскептиків» та «єврооптимістів», вони втратили більшу частину своєї прихильності серед населення. Тому на хвилі піднесення лейбористів, що на виборах зайняли майже 2/3 парламенту, новим прем'єр-міністром Великобританії у 1997 році стає прихильник євроінтеграційно курсу Т. Блер.

Більшість у парламенті дозволила йому проводити політику направлену на покращення стосунків між Об'єднаним Королівством та його європейськими партнерами. Одними з перших рішень Блера стали підписання Соціальної хартії ЄС та висловлення намірів вступу до Євросоюзу у майбутньому. Однак через суперечливий характер даного питання, незначну підтримку таких нововведень, зростання економіки та кількості дискусій з цього приводу, це рішення так і не було прийнято [5].

У 2009 році голова Консервативної партії Д. Кемерон формує у Європарламенті фракцію євроскептиків. У тому ж році в силу вступає Лісабонський договір. Багато критиків даного документа говорили про те, що він є відкритим кроком до європейського федералізму. У 2010 році на виборах до парламенту Британії Консервативна партія отримала велику кількість голосів – 309, але недобравши до формування більшості 20 голосів, вимушена була створювати коаліцію разом з ліберальними демократами. Лідер консерваторів Д. Кемерон стає прем'єром. Загалом, політика уряду Д. Кемерона стосовно Європи не відрізнялася від своїх попередників. Сполучене Королівство продовжувало відстоювати ідеї децентралізації, протидіяти процесам збільшення повноважень наднаціональних інститутів та збільшення їх впливу у внутрішніх справах держави. Одне з таких втручань вже змінило традиційно неприступний британський парламент – під впливом європейської традиції багатопартійності він поступово перетворився з двопартійного на двох з половиною партійний. До лав лейбористів і консерваторів приєдналися вже згадані вище ліберал-демократи, через що почали змінюватися традиційні підходи до ведення політики у парламенті – партії почали домовлятися, як це ми можемо побачити з прикладу виборів 2010 року. Також Британія активно виступала проти створення спільної європейської армії, питання якої порушувалося з певною періодичністю ще з 90-х років. Під час саміту Європейської Ради з питань політики безпеки ЄС у Брюсселі 20 грудня 2013 р. Д. Кемерон заявив, що Лондон заблокує будь-які ініціативи щодо створення європейської армії та військових ресурсів ЄС, назвавши їх «фантазіями» [30]. Однозначно негативним було ставлення британського уряду і до модернізації спільної фінансової політики (на це рішення Д. Кемерон наклав вето). Також великого значення набула міграційна криза, що почалася в 2013 році, внаслідок подій на Близькому Сході, зокрема у Сирії, що сколихнула довіру до принципів свободи пересування у населення Євросоюзу, особливо у британців, які до питань міграції ще з 2007 року ставилися вкрай обережно і вбачали в них небезпеку національного характеру.

На парламентських виборах 2015 року Консервативна партія отримала абсолютну більшість. Одним з гасел, проголошених нею та її лідером Д. Кемероном, було проведення референдуму з питання членства Британії в ЄС. Питання референдуму мало значний вплив на стосунки Лондона та Брюсселя. Увесь кінець 2015 – початок 2016 року прем'єр-міністр Великобританії провів у зустрічах із головами країн-учасниць

Європейського Співтовариства щодо отримання нових преференцій з боку Союзу, а саме:

- захист країн, що не входять до Євросоюзу від дискримінації на основі різниці валют;
- збільшення конкурентоздатності Євросоюзу та зменшення рівня бюрократії та врегулювання бізнесу;
- відмова від обов'язкової участі Великобританії в розбудові все більш тісного політичного союзу;
- повага суверенітету країни;
- вирішення міграційного питання [27].

Всі ці пункти були прийняті під час саміту Європейської Ради 18–19 лютого 2016 року і мали б увійти в силу після вибору британцями подальшого європейського курсу на референдумі. Якщо проаналізувати кожен з них і звести до купи, то фактично ми побачимо значний успіх Д. Кемерона у перемовинах. Великобританія отримала б майже повну автономію у своїх діях, могла б проводити свою власну політику щодо низки важливих питань, при цьому залишаючись економічно у складі Співтовариства. Така згода з боку Євросоюзу мала виключно економічні причини: на кінець 2015 року Велика Британія внесла до бюджету Європейського товариства майже 11 млрд євро, при цьому виступаючи країною абсолютним донором – кількість грошей, що передавалася у бюджет була у рази більшою за ту кількість, що поверталася. Саме тому Європі членство Сполученого Королівства було вигідне.

Явище «Brexit» не є новим для Європейського Союзу. Співтовариство побудоване на принципах волевиявлення кожного та правах про свободу слова, думок зборів та друку. Тому коли у частини європейського суспільства виникають дискусійні питання, вони можуть вирішити їх за допомогою референдумів. Таким чином, наприклад, Гренландія, яка увійшла до Євросоюзу в 1973 р. у складі Данії, як її особлива територія, у 1982 році провела референдум щодо виходу зі складу ЄС, на якому більшість населення підтримала дане рішення. Протягом 1982–1984 р. відбувалися перемовини між Гренландією та ЄС, внаслідок яких Гренландія отримала «спеціальний статус», і зараз перебуває у відносинах з Спільнотою, як асоційований член [8].

Також доволі цікавим прикладом є відносини між Європою та Грецією. Через певні економічні проблеми, соціальну кризу, що постала у 2010-х р. у країні постало питання проведення референдуму щодо виходу з ЄС. Ця ситуація є подібною до «Brexit» в тому плані, що тема «Grexit», як і тема британського референдуму, активно використовувалася грецькими політиками для політичного впливу на рішення європейських партнерів. Однак, через вдалу політику лідерів ЄС, цей процес до виходу Греції так і не еволюціонував.

Тобто, як можна побачити, Європа у всіх подібних випадках (тут доречним також може бути британський референдум 1975 року) виходила переможницею, вмівши використовувати важелі дипломатичних перемовин. Однак, випадок «Brexit» можна вважати безпрецедентною подією для Європейської Спільноти, так як рішенням британців став кінцевий вихід із Співтовариства.

Як зазначає Г. Сталовєрова, Британія в ЄС завжди займала особливе місце, що обумовлено обставинами, серед яких слід виділити: 1) Великобританія є однією з дев'яти країн-членів ЄС, яка не входить до євросони; 2) поряд з Ірландією, Велика Британія відмовилася вступати до Шенгенської зони; 3) часткова відмова від співпраці в сфері юстиції та внутрішніх справ (наприклад, Британія є одним із головних противників введення інституту Європейської прокуратури, головним завданням якої має стати боротьба із фінансовим шахрайством, що пов'язане з бюджетом ЄС); 4) особлива британська позиція в бюджетній сфері [21, с. 128].

Першими наслідком «Brexit» для Великобританії стала відставка прем'єр-міністра Д. Кемерона, який був прибічником залишення країни у складі Євросоюзу. 13 липня королева Єлизавета II прийняла його відставку. На його місце була призначена Т. Мей – новообрана голова Консервативної партії. Однією з перших її заяв стало повідомлення про намір рішучого та швидкого проведення процесу виходу. З цього моменту може йти мова про «нову європейську політику» Великої Британії. Користуючись визначенням «британської політики» Крушинського, визначення «нової європейської політики Великої Британії» можна сформулювати, як сукупність стратегій та інновацій, у відносинах між Великобританією та Європейським Союзом, що виникли внаслідок подій «Brexit». За словами Д. Туска, Голови Європейської Ради, сам процес виходу почнеться не раніше березня 2017 року, з цього періоду будуть активно вестися перемовини щодо підписання нових договорів у економічній сфері та підніматиметься питання залишення Британії у Зоні вільної торгівлі.

У грудні депутати британського парламенту оприлюднили вимогу до чинного прем'єр-міністра Т. Мей сформулювати чіткий план виходу країни з ЄС і надали їй час до лютого 2017 року [28]. Однак Т. Мей оприлюднила свої наміри набагато раніше. 17 січня 2017 року відбулася її прес-конференція, на якій вона презентувала британській спільноті свій план [10]. По-перше, прем'єр повідомила про «жорсткий» сценарій виходу, тим самим підтверджуючи свої слова, сказані під час перших промов. Виходячи із заяви Т. Мей, можна надати таку характеристику майбутніх дій нового британського уряду:

1. Британія покине спільний європейський ринок і не має наміру вести перемовини з ЄС щодо членства у ньому на специфічних умовах. Таке рішення пов'язане насамперед з відмовою від принципів спільного ринку, а, скоріше, від принципу вільного пересування. На підтвердження цієї тези йдуть слова міністра фінансів Сполученого Королівства Ф. Хаммонда: «Ми не можемо бути учасниками єдиного ринку через політичну лінію навколо чотирьох ключових свобод, встановлену іншими лідерами, однією з яких є свобода пересування людей» [2];

2. Продовженням минулої тези є окремий пункт плану Т. Мей про збільшення контролю над міграційними процесами у країні [22]. Це є певним вирішенням актуального питання міграційної кризи Європейського Союзу, що досить сильно позначилася на Великобританії. При цьому Ф. Хаммонд наголосив на

тому, що Британія не буде перешкоджати трудовій міграції до держави висококваліфікованих кадрів з Європейського Союзу [3], що ще більше підтверджує специфічну проблематику даного питання.

3. «Вільна торгівля з європейськими ринками через угоду про вільну торгівлю». Угода про вільну торгівлю, за словами Д. Туска, є найреалістичнішим планом для Британії, після розриву стосунків з Євроспільнотою [23];

4. Сполучене Королівство має наміри на підписання нових торговельних договорів з іншими країнами. У найближчі роки Велика Британія буде намагатися знаходити нових торговельних партнерів по всьому світу, і це є логічним, враховуючи ризик втрати європейський ринок;

5. «Зміцнення союзу між чотирма країнами Сполученого Королівства» – цей пункт плану говорить про декілька цікавих моментів. По-перше, пройшло небагато часу з проведення референдуму за незалежність Шотландії у 2014 році, на якому 55,3 % [29] шотландців висловилися проти виходу з Сполученого Королівства. По-друге, і Шотландія, і Північна Ірландія висловилися проти виходу з Євроспільноти. Разом ці два факти дають розуміння, наскільки важливою є чітка позиція нового британського уряду [6];

6. Найголовнішим моментом нового плану є пункт про повернення Сполученого Королівства до власного законодавства. «Контроль за нашими власними законами» – означає відхід від спільної з Європою законотворчої діяльності, а, отже, і повернення певного суверенітету держави у цьому питанні [17].

Т. Мей так охарактеризувала результат поданого плану майбутнього «Brexit»: «Дні, коли Британія робила величезні внески у Європейський Союз щороку, закінчатся» [16]. Також Ф. Хаммондом було сказано те, що у разі не підписання угоди вільної торгівлі з Євросоюзом Велика Британія перегляне модель своїх економічних відносин [7].

Як бачимо, план виходу є відповіддю на численну критику євроскептиками британсько-європейських відносин. Серед науковців немає єдиної точки зору щодо можливих наслідків для Британії припинення членства в ЄС. Так, наприклад, І. Співак зазначає, що стрімкий вихід Великобританії з ЄС несе суттєвий ризик тимчасового припинення всіх наявних торговельних зв'язків Великобританії. Крім перемовин із країнами ЄС, Великобританії потрібно буде повторно укласти торговельні угоди з 58 іншими країнами, з якими у ЄС підписані договори про вільну торгівлю. Від ефективності цих переговорів будуть залежати й економічні втрати для Великобританії. Зокрема, якщо Великобританія залишиться частиною європейського внутрішнього ринку, як Норвегія та Ісландія, економічний збиток буде обмеженим. Однак торговельні переговори є складним та довготривалим процесом. Саме тому урядом Великобританії було прийнято рішення не поспішати з поданням заявки на вихід з ЄС (не раніше 2017 р.) до розроблення чіткого поетапного плану [20, с. 143].

Реакція лідерів Європейської Спільноти на Brexit була і залишається неоднозначною. Можна сказати, що ЄС остаточно ще не склав спільної для всіх країн-

учасниць думки. Так, після оголошення результатів британського референдуму у Європі почали розповсюджуватися погляди щодо проведення подібних референдумів у своїх країнах. Наприклад, лідер націоналістичного руху Франції М. Ле Пен назвала цю подію відновленням національних держав у Європі та заявила про наміри проведення подібного референдуму у Франції. З подібними заявами виступили лідери націоналістичних рухів Нідерландів та Італії. Цілком протилежними, більш поміркованими та виваженими були заяви лідерів європейських інституцій Д. Туска та М. Шульца. Головними тенденціями цих заяв були загальна невизначеність подальших дій Євроспільноти, однак, готовність до співпраці з Великобританією [15]. Період невизначеності для Євросоюзу закінчується, як і для Сполученого Королівства, оголошенням плану Т. Мей. Цей план, за словами прем'єр-міністра Мальти Д. Муската, «вносить ясність» [12] у подальші відносини ЄС та Британії.

Стосовно самої Британії, то, наприклад, В. Галан вважає, що вихід Британії з ЄС спричинить реінтеграційні процеси в самій Британії. Не є таємницею, що чи не вирішальним при отриманні результатів шотландського референдуму про незалежність 2014 року стало питання євромайбутнього у разі відділення від Сполученого Королівства. Саме таке стало передумовою політичної заяви прем'єр-міністра Шотландії про можливість повторного референдуму стосовно виходу зі складу Сполученого Королівства у разі позитивного рішення щодо Brexit. Зокрема, у разі позитивного рішення по виходу Великобританії з ЄС, Шотландія може розраховувати на набуття членства у якості незалежної держави вже у 2018 році [6, с. 83]. Що є наслідком демократії. Адже, європейська політична система має функціонувати на засадах демократичності, солідарності (активної участі), об'єктивності, врахування думки меншості, відкритості та доступності інформації [19, с. 65].

Тобто можна зробити наступні висновки: в Європі набирають популярності лідери націоналістичних рухів, що у своїй риториці часто використовують ідею розпаду ЄС, що може загрожувати цілісності

Спільноти; у той же час лідери поміркованої більшості європейських політиків висловлюють протилежні за своєю суттю надії [11], закликають до згуртування та об'єднання у важливі для Союзу часи [13].

Крім цього, одним з важливих факторів є те, що Європейський Союз втрачає у майбутньому країну, яка активно протидіяла процесам внутрішньої інтеграції. Остаточне затвердження Німеччини та Франції, як беззаперечних лідерів Об'єднання зможе призвести до прискорення процесів федералізації. Одна з подій, що дає натяк на проходження у майбутньому таких реформ є створення спільної прикордонної служби ЄС [24]. Також цікавими є заяви з боку Великобританії, в яких йде мова про невтручання Британії у процеси створення єдиної європейської армії, які вона блокувала останні десятиріччя, після виходу Королівства з Європейської Спільноти [9]. Ці заяви лише підтверджують думку про можливість створення у майбутньому великої європейської конфедерації.

У економічному плані вихід Британії для ЄС матиме негативні наслідки, особливо, якщо країни-учасниці не домовляться з Сполученим Королівством про зону вільної торгівлі. Європейське Співтовариство втрачає державу, яка була абсолютним донором у економіку Союзу. 11,5 млрд євро, які сплачувала Великобританія у бюджет Спільноти повинні будуть розподілитися між іншими 27 країнами-учасницями, і тоді, ймовірно, найбільша частина цих коштів перейде до Німеччини, як першої економіки Співтовариства. Тому виникають питання майбутньої економічної стабільності Німеччини, однак зараз складно передбачити таку ситуацію у майбутньому.

Отже, вихід Британії для Євросоюзу є неоднозначною подією. Це зумовлено надзвичайно складною побудовою цього утворення, великою кількістю політичних суб'єктів з різними поглядами на майбутнє Спільноти – від подальшої інтеграції до його повного розпаду. Якщо для Великобританії, враховуючи всі політичні перипетії, Brexit має в певній мірі позитивний характер, то для Європейського Союзу це дійсно одне з найтяжчих випробувань за всю історію його існування.

Список використаних джерел

1. Британія и ЕС: долгая дорога в Европу. [Електронний ресурс] / Я. Литвинова // ВВС: Русская служба. – 2015. – Режим доступу : http://www.bbc.com/russian/uk/2015/06/150626_britain_eu_history_immigration.
2. Британія залишить єдиний ринок ЄС після Brexit. [Електронний ресурс] // Європейська Правда. – 2017. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/01/17/7060245/>.
3. Британія після Brexit не обмежуватиме прибуття кваліфікованого персоналу з ЄС. [Електронний ресурс] // Європейська Правда. – 2016. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/12/12/7058797/>.
4. Велика Британія в європейській політичній інтеграції: історичні витоки «особливої» позиції та сучасність (до 70-ї річниці промов У. Черчілля у Фултоні та Цюриху). [Електронний ресурс] / А. Грубінко // UA Foreign Affairs. – 2016. – Режим доступу : <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/velika-britanija-v-jevropeskii-politichnii-integracii/>.
5. Великобританія – ЕС: история отношений. [Електронний ресурс] // euronews. – 2016. – Режим доступу : <http://ru.euronews.com/2016/06/23/the-uk-and-the-eu-part-1-je-t-aime-moi-non-plus>.
6. Галан В. О. Шотландія, ЄС та Brexit: перспективи інтеграційного розвитку / В. О. Галан // Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. – Харків, 2016. – С. 81–86.
7. Глава Мінфіну Британії: змінимо економічну модель, якщо твратимо ринок ЄС. [Електронний ресурс] // Європейська Правда. – 2017. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/01/15/7060135/>.
8. Гренландія и Европейский Союз: история развития. [Електронний ресурс] // Право Европейского Союза. – 2009. – Режим доступу : <http://eulaw.ru/greenland>.

9. Джонсон: Британія не заважатиме оборонній політиці ЄС після Brexit. [Електронний ресурс] // Європейська Правда. – 2016. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/12/2/7058367/>.
10. Економіка Великої Британії: зовнішньоекономічна політика. [Електронний ресурс / [Ю. І. Козак, В. В. Ковалевський та ін.] // Міжнародна економіка в питаннях та відповідях. Навчальний посібник – 2004. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1257010751232/ekonomika/zovnishnoekonomichna_politika#593.
11. Європейський комісар не вірить у повторення Brexit іншими країнами ЄС. [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. – 2017. – Режим доступу : http://dt.ua/WORLD/evropeyskiy-komisar-ne-visit-u-povtorenyya-brexit-inshimi-krayinami-yes-230215_.html.
12. Європейські лідери реагують на заяву Мей про Brexit. [Електронний ресурс] // euronews. – 2017. – Режим доступу : <http://ua.euronews.com/2017/01/18/eu-leaders-respond-to-uk-pm-s-brexit-speech>.
13. ЄС повинен згуртуватися на тлі Brexit і проблем з біженцями – Меркель. [Електронний ресурс] // Преса України. – 2017. – Режим доступу : <http://uapress.info/uk/news/show/157936>.
14. Крушинський В. Ю. Великобританія в європейських інтеграційних процесах / В. Ю. Крушинський. – К., нац. ун-т ім. Т. Шевченка., 2004. – 32 с.
15. Лідери ЕС о «брексите»: «катастрофа» і «тепер наша чередь». [Електронний ресурс] // BBC: Русская служба. – 2016. – Режим доступу : http://www.bbc.com/russian/features/2016/06/160624_brexit_world_reactions.
16. Мей Т. : Британія нарешті перестане робити величезні внески в ЄС після Brexit. [Електронний ресурс] // Європейська Правда. – 2017. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/01/17/7060251/>.
17. План уряду Британії щодо виходу з ЄС: 12 ключових пунктів. [Електронний ресурс] // Європейська Правда. – 2017. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/01/17/7060255/>.
18. Попко Є. В. Юридичний зміст «Brexit» та його перспективи для України / Є. В. Попко // Право і суспільство . – 2016. – Вип. 5. Ч. 2. – С. 201–204.
19. Соловійова А. С. Ризики формування суспільства споживання в сучасній Україні / А. С. Соловійова // Наукові праці. Політичні науки. Вип. 185. Т. 197. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – С. 63–66.
20. Співак І. Brexit: поточна ситуація та очікування / І. Співак // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – Вип. 9. – С. 141 – 145.
21. Сталовєрова Г. В. Членство Великобританії в Євросоюзі: дискусія в ЄС / Г. В. Сталовєрова // Гілея: науковий вісник. – 2016. – Вип. 106. – С. 127–132.
22. Тереза Мей: Британія вимагає контролю за кількістю мігрантів. [Електронний ресурс] // Європейська Правда. – 2017. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/01/17/7060248/>.
23. Туск назвав виступ Мей найбільш реалістичною заявою щодо Brexit. [Електронний ресурс] // день. – 2017. – Режим доступу : <https://day.kyiv.ua/uk/news/170117-tusk-nazvav-vystup-mey-naubilsh-realistychnoyu-zayavoyu-shchodo-brexit>.
24. У ЄС запустили нову прикордонну службу та берегову охорону. [Електронний ресурс] // Європейська Правда. – 2016. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/10/6/7055498/>.
25. Яковюк І. В. Brexit: причини і наслідки британського референдуму / І. В. Яковюк // Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. – Харків, 2016. – С. 25–29.
26. David Butler. The 1975 referendum. / David Butler, Uwe Kitzinger. – Sallsbury, GB, PREFACE LIMITED, 1976. – 305 с.
27. The four key points from David Cameron's EU letter. [Електронний ресурс] // BBC News. – 2015. – Режим доступу : <http://www.bbc.com/news/uk-politics-34779250>.
28. Labour rebels refuse to back May's amendment to Brexit motion. [Електронний ресурс] // theGuardian. – 2016. – Режим доступу : <https://www.theguardian.com/politics/2016/dec/07/tory-backbenchers-demand-brexit-plans-theresa-may-government-article-50-anna-soubry>.
29. Scotland decides. [Електронний ресурс] // BBC News. – 2014. – Режим доступу : <http://www.bbc.com/news/events/scotland-decides/results>.
30. European Council December 2013: David Cameron's press conference. [Електронний ресурс] // GOV.UK. – 2013. – Режим доступу : <https://www.gov.uk/government/speeches/european-council-december-2013-david-camerons-press-conference>.

Т. В. Лушагіна,

канд. політ. наук, старший преподаватель,

Д. А. Клименко,

студент, Черноморский национальный университет им. П. Могилы, г. Николаев, Украина

«BREXIT» ДЛЯ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА: РИСКИ И ПРОБЛЕМЫ

Статья посвящена природе британской политики в Европе с середины 20-го века до наших дней. В статье описываются особенности политики Соединенного Королевства в Европейском Союзе из-за политики пяти премьер-министров Великобритании: В. Черчилля, М. Тэтчер, Т. Блэр, Д. Кэмерон и Т. Мей. Авторы предоставляют определение термина «Brexit» и характеризующих конкретные причины выхода Великобритании из состава ЕС. Приводятся примеры различных точек зрения по разным выступлениям и заявлениям британских и европейских политиков о последствиях Brexit. Определяются основные идеи «плана Brexit» премьер-министра Т. Мэя и предоставляются определение «новой европейской политики Великобритании». Возможные последствия, угрозы и прибыли процесса Brexit, описываются как для политических образований в различных сферах общественной жизни – политической, экономической и социальных.

Ключевые слова: Великобритания; Brexit; Европейский союз; политика Великобритании в ЕС; новой европейской политики Великобритании.

T. Lushagina,
PhD in Political sciences, senior student,
D. Klímenko,
student, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

«BREXIT» AND EUROPEAN UNION: RISKS AND PROBLEMS

The article is devoted to the nature of British policy in Europe from the middle of the 20th century till the present days. The article describes features of United Kingdom's policy in the European Union and highlights the policy of five Prime Ministers of Great Britain: W. Churchill, M. Thatcher, T. Blair, D. Cameron, and T. May. The author gives a definition of the term «Brexit» and defines the specific reasons for the United Kingdom to leave the EU. The author provides examples of different points of view from various speeches and statements of British and European politicians about consequences of Brexit. The author defines main ideas of Prime Minister T. May's «Plan for Brexit» and presents the definition of «new European policy of Great Britain». Possible consequences, threats and profits of Brexit's process are described for both political formations in various spheres of public life – political, economic and social ones. The article is available forecasts and recommendations for future policy of Great Britain outside the European Union and that the consequences for Britain of the EU.

Key words: United Kingdom; Brexit; the European Union; Britain's policy in the EU; new European policy of Great Britain; British-Ukrainian and European-Ukrainian relations.

Рецензенти: **Наумкіна С. М.**, д-р політ. наук, професор,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, м. Одеса;
Семенченко Ф. Г., д-р політ. наук, професор,
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон.

© Лушагіна Т. В., Клименко Д. О., 2017

Дата надходження статті до редколегії 19.03.17